

Nyelv, szerep, család

Beszélgetés Gréczi-Zsoldos Enikővel

NAGY CSILLA

Gréczi-Zsoldos Enikő nyelvész, a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének adjunktusa, irodalmi kritikák, irodalomtörténeti tárgyú tanulmányok szerzője. Kulturális tevékenységéért a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet 2012-ben Balassi Bálint díjjal tüntette ki. Gréczi-Zsoldos Enikővel irodalomról, nyelvhasználatról, családi kötődésekről beszélgettünk.

– *Salgótarjánban élsz, Miskolcon dolgozol, hetente ingázol a két város között. Úgy tudom, az utazás, a költözés meghatározta a gyerekkorodat.*

– Eseménydús, nagyon boldog gyerekkorom volt. Az Őrség szívében voltam kisgyermek. Körmenden születtem, de Kistrákost tekintem a szülőfalumnak, ahol néhány évig éltem. Később édesapám Pankaszon kapott munkát, úgyhogy oda költözött a család. Néhány év múlva Nógrádba sodort minket az élet: édesapám ekkor Karancsságon helyezkedett el, Szalmatercsen éltünk. Bár nagyon messzire kerültünk az Őrségtől, ez a vidék sem volt idegen: édesanyám salgóbányai születésű, visszavágyott ide. Otthon több ezer könyv vett körbe, édesapám legfőbb hobija a könyvgyűjtés és olvasás, ez a tevékenység számára a hétköznapiak része. Annak ellenére, hogy mindig volt földünk és állataink, és ezáltal rengeteg munkánk is, a szüleim diplomás, értékiszteelő emberek lévén mindig szakítottak időt a művelődésre. A szeretetteljes családi háttér nemcsak biztonságot adott nekem, hanem nagyon színes világot is jelentett. Az irodalmi élettel is egészen korán kapcsolatba kerültem: édesapám vitt magával különböző irodalmi rendezvényekre, Balassagyarmaton gimnazistaként ismertem meg például Csikász Istvánt, a város kulturális életének akkor meghatározó személyiségét. A Csikász köré tömörülő irodalmi színpaddal együtt sokszor léptem fel versmondóként. Szép emlékem, hogy egyszer Jobbágy Károly költő születésnapján mondtam verset.

A család mellett meghatározó élményt jelentett számomra az iskola:

Pankasz után Karancsságon folytattam az általános iskolát, szinte egy nagy családban éltük itt a mindennapjainkat, nagyon jó tanárokkal, akiktől mintát kaptam: ezért van, hogy mindig is pedagógusnak készültem. Édesanyám gyönyörű hangján gyakran énekelt, én is közel álltam a zenéhez, zongoráztam, ezért a balassagyarmati „Szántó” (a mostani Szent-Györgyi Albert Gimnázium és Szakközépiskola) ének-zene tagozatán tanultam tovább. Holecz Imréné tanárnő, kedves magyartanárom tudatosan készítette engem a magyartanári pályára, anyanyelvápoló versenyekkel, Kazinczy-versenyekkel, fokozatos terheléssel, kreatív feladatokkal. A módszertani következetességet, a megfontolt tehetséggondozást, amit alkalmazott, korábban gimnáziumi, most egyetemi tanárként én is igyekszem megvalósítani, biztatom tanítványaimat az irodalom, a kultúra szeretetére, az anyanyelv ápolására, ahogyan annak idején engem is biztattak.

– *Milyen szerepe, jelentősége, létjogosultsága van manapság a nyelvművelésnek?*

– Az utóbbi évtizedekben a nyelvművelésre vonatkozóan kétféle koncepció alakult ki. Az egyetemen szociolingvisztikát is tanítok, ezért rokonszenvezek azzal az állásponttal, hogy a nyelv heterogén rendszer, nyelvváltozatok alkotják, s ezek mindegyikének megvan a maga normája. Gyakran idézem a hallgatóimnak is Kontra Miklós megállapítását, amely szerint nyelv tulajdonképpen nincs, csak nyelvhasználók vannak. Azaz az elvont szabályrendszert a hétköznapiakban mindig felülírja, háttérbe szorítja az aktuális megszólalás, és a nyelv fejlődése akkor természetes, ha a nyelvhasználat, a nyelv használói alakítják a szabályokat. A nyelvművelők ezzel szemben azt vallják, a nyelv szabályozott és szabályozandó rendszer, a nyelvhasználóknak szükségük van arra, hogy bizonyos norma szerint kommunikáljanak. Nyelvművelő is vagyok, Kazinczy-éremem van, az egyetemen rendszeresen szervezek nyelvművelő versenyeket, tagja vagyok az Anyanyelvápolók Szövetségének, az Édes Anyanyelvünk folyóiratban publikálok. Ez azonban nem jelenti azt, hogy híve vagyok a nyelv szabályok által történő homogenizálásának. Fontos tudatosítani, hogy van egy mintaként jelenlévő akadémiai nyelvtanunk, amely a művelt köznyelv normája, ám számot kell vetni a szociolektusok, dialektusok, egyéni nyelvváltozatok biztosította nyelvi sokszínűséggel is.

– *A szociolingvisztika mellett a szakterületed a dialektológia.*

– Tulajdonképpen a két terület nem válik el élesen egymástól. Az ELTE-n szereztem PhD fokozatot, a témavezetőm Kiss Jenő professzor volt, a magyar szociolingvisztika egyik legjelentősebb és legelső hazai képviselője. Kiss Jenő maga is nyelvjáráskutatással foglalkozott, a szempontrendszere ötvözi a két tudományág problematikáját. Másrészt személyes érdeklődésem is összekapcsolja a két tudományterületet: a legtöbb ember élete során sokféle társadalmi réteggel (ezáltal szociolektussal) kerül kapcsolatba, én viszont olyan szerencsés vagyok, hogy többféle dialektussal is közvetlen módon érintkeztem. Számomra a nyugat-dunántúli nyelvjárás jelentette a

vernakuláris, elsődleges nyelvhasználatot, az a nyolc év, amit az Őrségben töltöttem, lehetővé tette, hogy még palóc vidéken is sokáig őrizzem bizonyos jegyeit. Szalmatercsen ismertem meg a palóc nyelvjárást, és gyerekként nagyon izgalmas volt felismerni, mekkora különbség van két, egymástól 400 km-re élő népcsoport beszéd módja között. Megtapasztaltam a (nem feltétlenül negatív előjelű) nyelvi előítélet jelenségét is: az én nyelvjárásom óhatatlanul idegennek hatott a nógrádi közegben, ahogy számomra is idegenként hatott az új környezetem nyelvjárása – ezt éreztem, annak ellenére, hogy nagyon kedvesek, barátságosak, szívélyesek voltak az itteni emberek. Azóta persze tudom, hogy a nyelvi attitűdünk alapvetően mindig előítéleteket eredményez, óhatatlanul mindenkit megítélünk a nyelvhasználata alapján, pozitívan, negatívan, vagy értékeslegesen. Valójában egészen kicsi koromtól természetes élethelyzetként éltem meg, hogy körül vagyok véve nyelvjárási beszélőkkel, és hogy engem ez érdekel. Holeczné tanárnőnek köszönhető az első ilyen témájú dolgozatom is: egy OKTV (Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny) kapcsán ráirányította a figyelmemet arra, hogy a saját „anyanyelvi önéletrajzom” mennyire érdekes. A geolingvisztikai kutatócsoport munkatársaként a közelben, Karancslapujtón végeztem nyelvjárás kutatást. A végső cél informatív digitális térképek létrehozása a magyar nyelvterület minden nyelvjárási régiójában, jelenleg a feldolgozás fázisában tart a program.

– *Az irodalmi kutatásaidban is elsősorban a nyelvhasználat módja érdekel?*

– Érdekel az irodalmi nyelvhasználat, nemrég például egy női irodalomról szóló beszélgetést moderáltam. Nagyon érdekesnek találok a témát, vallom, hogy férfiként és nőként szocializálódunk, és ennek nyelvi, nyelvhasználatot érintő következményei is vannak. A legutóbbi könyvem (Gréczi-Zsoldos Enikő: *„retortán át bocsájtani”*. Harsányi Zsoltnak a Madách-regény megírását megelőző levelezése. Salgótarján, Polar Stúdió, 2012 – A szerk.) azonban egész más, azért született, mert a salgótarjáni levéltárban rátaláltam egy érdekes anyagra, és úgy gondoltam, ez a Madách iránt érdeklődő szélesebb közönség részére hasznos lehet. Nem vagyok Madách-kutató, a könyv ismeretterjesztő jellegű. A hagyományőrzők, lokálpatrióták számára adalék, hiszen Harsányi Zsolt íróként közelít Madách alakjához, és ez mindenképp figyelemre méltó. Rám mindig is jellemző volt a hagyományokhoz való kötődés, amit otthonról, a családból hozok – azt hiszem, minden munkám, kutatásom az értékek megőrzésére irányul.

(Salgótarján, 2012. június 11.)

